

Liikunnan strateginen asema kunnissa on vahvistunut

Kunnan toiminta kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden edistämiseksi ja liikunnan edellytysten luomiseksi on kehittynyt myönteisesti kahdeksan vuoden tarkastelujaksolla. Liikuntakysymykset näkyvät yhä useammin kuntastrategiassa. Hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan koordinointi ja poikkihallinnolliset työryhmät ovat kunnissa yleistyneet.

Liikuntaneuvonnan järjestäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa on yleistä. Myös kuntalaisten erilaiset osallistumis- ja vaikuttamistavat liikuntapaikkojen ja -palvelujen kehittämiseen ovat käytössä yhä useammassa kunnassa. (Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA 2018)

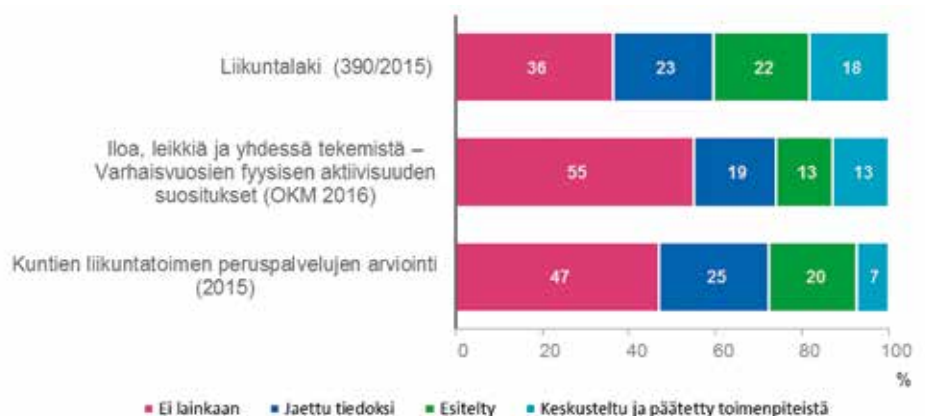
Myönteisestä kehityssuunnasta huolimatta liikunnan edistämisestä löytyy myös kehittämiskohteita. Kansallinen informaatio-ohjaus, kuten suositukset, ei usein tavoita viranhaltijoita (kuviot 1). Ainoastaan joka viidennen kunnan (18 %) liikunnan edistämisestä vastaavassa työryhmässä, kuten johtoryhmässä, oli keskusteltu ja päätetty toimenpiteistä liikuntalain perusteella. Liikunta- ja urheiluseuroilta perittävät aikuisten harjoitusvuoromaksut ovat yleistyneet tasaisesti koko seuranta-ajan, mutta lasten ja nuorten harjoitusvuorot koulujen liikuntasaleissa ovat edelleen maksuttomia suurimmassa osassa kuntia. Liikunta-aktiivisuuden seurannassa on edelleen haasteita ja esimerkiksi hyvinvointikertomusta hyödynnetään tässä vielä harvoin. Kehitettävää on myös sukupuolten välisen tasa-arvon huomioimisessa.

Osallistuminen lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin vähäistä

Kolmasosa (31 %) kunnista raportoi liikuntatoimen asiantuntijoiden osallistuneen lautakuntapäätösten vaikutusten ennakoarviointiin (EVA). Viidesosa kunnista (20 %) ilmoitti tehneensä vaikutusten ennakoarviointia palveluverkoston, esimerkiksi kouluverkon suunnittelussa. Yleisimmin (39 %) vaikutusten ennakoarviointi oli liittynyt liikuntaolosuhteiden kehittämiseen.

Sukupuolten tasa-arvo näkökulma suunnittelussa ja seurannassa harvinaista

Kunnissa, joissa liikuntasuunnitelma tai kehittämisohjelma oli laadittu, neljäsosakymmenessä prosentissa oli huomioitu sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen. Lasten ja

KUVIO 1. Informaatio-ohjauksen asiakirjojen käsittely liikunnasta vastaavissa johtoryhmissä tämän tai edellisen valtuustokauden aikana (2010–2018), kuntien prosentiosuudet.

nuorten liikunta-aktiivisuustietoja seurattiin sukupuolittain 41 prosentissa kuntia. Harvinaisempaa oli ikääntyneiden (22 %) ja työikäisten (19 %) liikunta-aktiivisuuden seuranta sukupuolittain. Liikuntavuorojen käyttöä sukupuolen mukaan ilmoitti seuraavansa ainoastaan 38 kuntaa eli 15 prosenttia. (Kuvio 2)

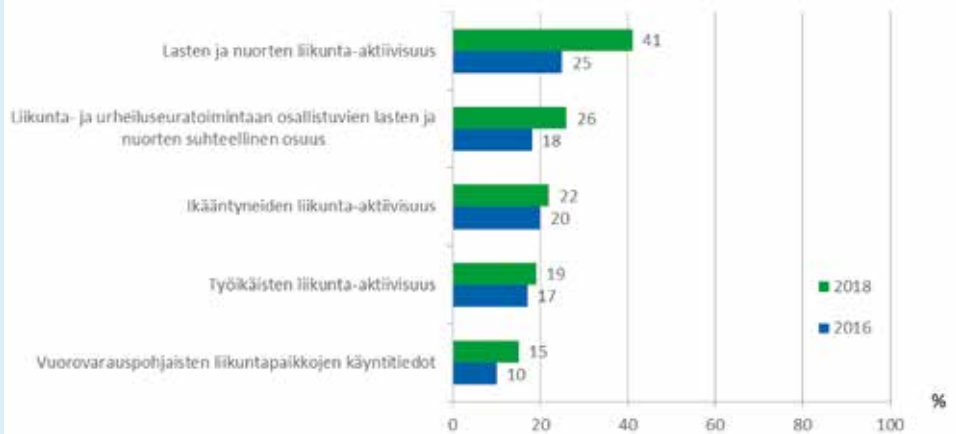
Tietojen raportoinnissa luottamushenkilöille edelleen parannettavaa

Eri-ikäisten asukkaiden liikunta-aktiivisuustietojen esittely luottamushenkilöhallinnolle on hieman harvinaisempaa kuin kuusi vuotta sitten (kuvio 3). Noin puolessa kunnista luottamushenkilöille oli vuoden 2017 aikana esitelty lasten, nuorten (50 %) tai ikääntyneiden (45 %) liikunta-aktiivisuutta. Kolmannes (32 %) kunnista ilmoitti esitelleensä luottamushenkilöille työikäisten liikunta-aktiivisuutta. Yleisin esitelty asia oli edelleen liikuntapaikkojen käyntitiedot (67 %). Lasten ja nuorten seuratoimintaan osallistumisen suhteellisen osuuden esittely (33 %) oli harvinaisempaa kuin aiemmin.

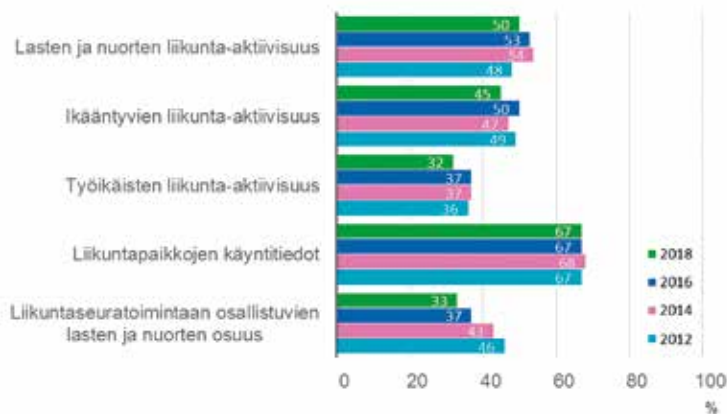
Liikuntavuorojen maksuttomuus aikuisille on vähenemässä – kuntakoko vaikuttaa

Maksupolitiikka vaihtelee kunnan eri liikuntapaikoilla. Aiempaa harvemmassa kunnassa aikuisten harjoitusvuorot ovat liikunta- ja urheiluseuroille täysin maksuttomia (kuvio 4). Vuonna 2018 kunnista 64 prosenttia ilmoitti, että koulujen liikuntasalit ovat maksutta lasten ja nuorten seuratoiminnan käytössä. Vastaava luku kahta vuotta aiemmin oli 61 prosenttia (kuvio 5).

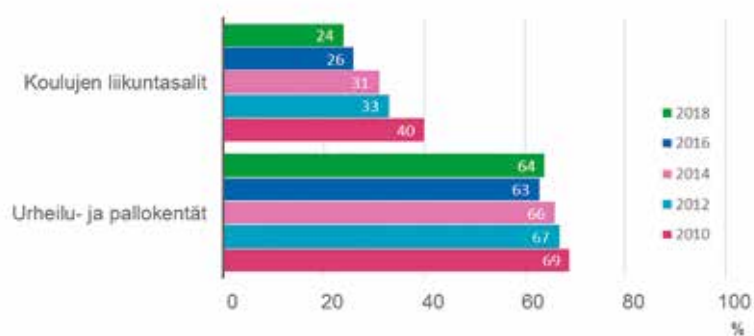
Koko maan tasolla lasten ja nuorten liikuntavuorojen maksuttomuudessa oli nähtävissä hienoinen muutos maksuttomuuden vähenemiseksi vuodesta 2014–2016. Tämä trendi ei kuitenkaan näyttänyt jatkuvan, kuten on tapahtunut aikuisten vuorojen osalta. Kuntaan mukaisesti tarkasteltuna yleisimmin vuorot ovat maksuttomia alle 5000 asukkaan kunnissa ja

KUVIO 2. Liikunta-aktiivisuuden ja liikuntavuorojen käytön seuraaminen sukupuolittain, 2016 ja 2018, kuntien prosenttiosuudet.

KUVIO 3. Liikunta-aktiivisuuden ja muiden liikuntaan liittyvien tietojen esittely luottamushenkilöille vuosina 2010–2018, kuntien prosenttiosuudet.

KUVIO 4. Aikuisten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2010–2018, kuntien prosenttiosuudet.

harvimmin 20 000–50 000 asukkaan kunnissa (kuvio 6).

Liikunnan ja ulkoilun käyttömenot kasvaneet – uimahallien kertamaksut ennallaan

Kuntien liikunnan- ja ulkoilun käyttömenot ovat jatkaneet tasaista kasvua lukuun ottamatta 20–50 000 asukkaan kuntia. Vuonna 2017 käyttömenot olivat keskimäärin 101 €/asukas, vaihteluvälin ollessa 91 €/asukas 5 000–10 000 asukkaan ja 144 €/asukas yli 50 000 asukkaan kunnissa. (kuvio 7)

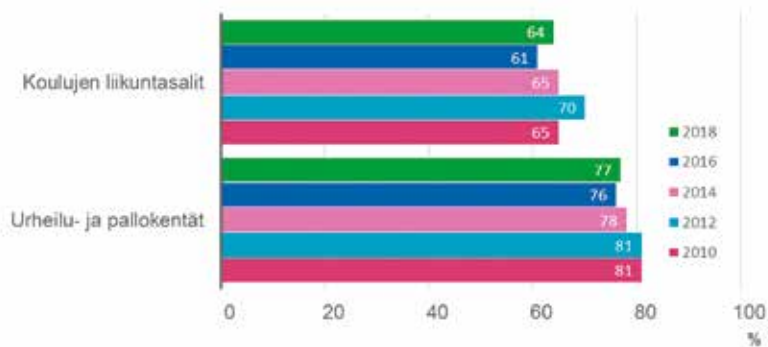
Lasten ja nuorten uimahallien kertamaksut olivat vuonna 2018 yhtä suuret kuin vuonna 2016 eli keskimäärin 3€, aikuisten 5,5€ ja eläkeläisten 3,5€.

Liikuntatoimen asema muuttuvassa kuntakentässä

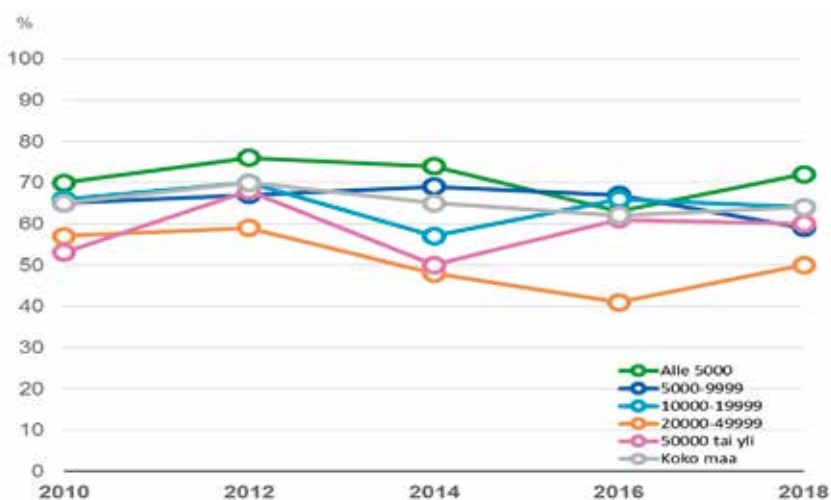
Liikuntalautakunnat ovat lähes kadonneet Suomesta, niitä on enää ainoastaan kymmenessä kunnassa. Yleisimmin liikunnasta vastaa sivistyslautakunta (50%). Tämä on mahdollisuus, mutta myös haaste liikunnalle. Liikunnan esillä pitäminen vaatii esittelijöiltä ja valmistelijoilta aktiivista otetta, jotta liikunta nivoutuu yhdeksi keskeiseksi kunnan toimintalinjaksi sivistystoimen sisällä. Poliittisia päättäjiä on jatkossa pidettävä yhä paremmin tietoisena kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta ja liikuntavuorojen käytöstä, myös sukupuolen mukaan.

Liikunnan strateginen asema kunnissa on viime vuosina vahvistunut. Kun vuonna 2010 oli liikuntaa käsitelty 47 prosentissa kuntastrategioista, oli vuoteen 2018 mennessä osuus kasvanut jo 85 prosenttiin. Suurimmassa osassa kunnista (81%) on myös poikkihallinnollinen ryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä.

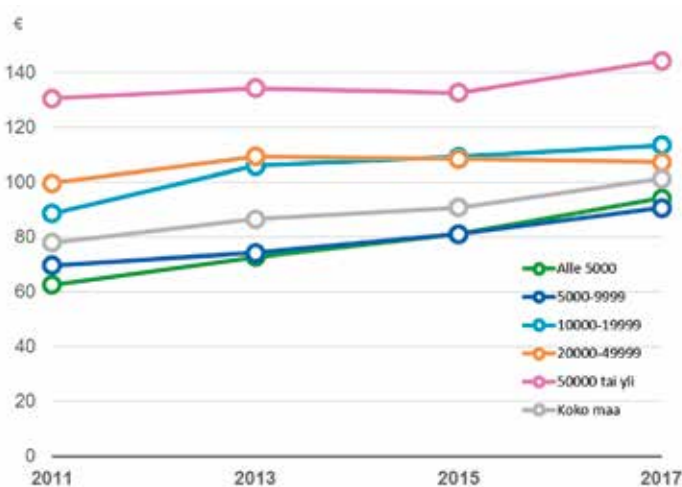
Liikunnan toimijoilla on siis hyvät edellytykset ottaa yhä merkittävämpää roolia kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi muuttuvassa kuntaympäristössä. Tämä vaatii kuitenkin myös jatkossa aktiivista kehittämisotetta sekä oman toiminnan että poikkihallinnollisen yhteistyön ja koordinoinnin osalta.

KUVIO 5. Lasten ja nuorten harjoitusvuorojen maksuttomuus liikuntaseuroille vuosina 2010–2018, kuntien prosenttiosuudet.

KUVIO 6. Koulun liikuntasalien maksuttomuus liikuntaseurojen lasten ja nuorten harjoitusvuoroilla kuntakoon mukaan vuosina 2010–2018, kuntien prosenttiosuudet.

KUVIO 7. Kuntien liikunnan ja ulkoilun käyttömenot, €/asukas vuosina 2011–2017.

TIMO STÄHL, TtT
Johtava asiantuntija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Sähköposti: timo.stahl@thl.fi

PIA HAKAMÄKI, TtM
Erikoissuunnittelija
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Sähköposti: pia.hakamaki@thl.fi

Katso oman kuntasi tiedot TEAviisarista

Tässä artikkelissa tarkastellaan kuntien luomia edellytyksiä, toimenpiteitä ja resursseja kuntalaisten liikunnan edistämiseksi. Tiedot kerättiin keväällä 2018, jolloin ne toimitti 282 (96 %) kuntaa. Tiedonkeruussa kerätään tietoja terveyden-edistämisasiivisuuden (TEA) viitekehyksen (sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, osallisuus, muut ydintoiminnat).

Katso oman kuntasi tiedot TEAviisari-verkkopalvelusta (www.teaviisari.fi). Perustaulukoista (www.teaviisari.fi/liikunta) voit tarkastella tilannetta koko maan, maakuntien, AVI-alueiden, kuntaryhmittelyn tai kuntakoon mukaan.

Katso miten maakunnassasi terveyttä edistävä liikunta pärjää

Kuntakohtaiset tiedot on julkaistu maksuttomassa Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmässä (www.teaviisari.fi)
Maakuntien infograafit liikunnasta löytyvät täältä: www.teaviisari.fi/liikunta

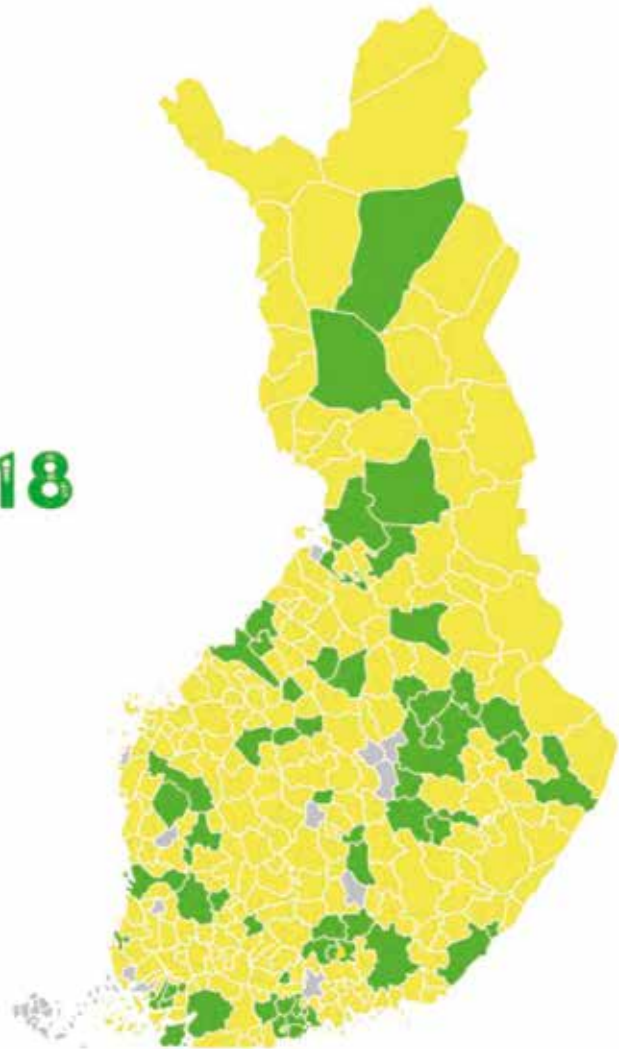
TEAviisari

TERVEYTTÄ EDISTÄVÄ LIIKUNTA SUOMESSA 2018

Liikunnan edistämisasiivisuus Suomen kunnissa
TEAviisari 2018 -tiedonkeruussa

- Hyvä tulos*
- Parannettavaa
- Tieto puuttuu

* Pistemäärä yli 75, kun tavoite 100. Näin edellytykset liikunnan edistämiseen kunnassa ovat kaikilta osin hyvän käytännön ja laadun mukaiset.

Myönteisestä kehityssuunnasta huolimatta liikunnan edistämisestä löytyy myös kehittämiskohteita. Kansallinen informaatio-ohjaus ei usein tavoita viranhaltijoita.